
TAITO — ASENNE

Terveitä elämäntapoja edistävän ja tukevan informaation esittelyä ja tarjoamista yksilöiden oman päätöksenteon aineksiksi. Uusien ideoiden etsintä ja kokeilu.

— tietoinformaatio

— asenneinformaatio

TAITO

Vaihtoehtojen tarjoamista addiktiokäyttäytymiselle ja ihmisten oman elämänhallinnan tukemista.

— taitoja

— tekemistä

— tiloja

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN

Valvontatehtävä (alkoholiot ja niiden seuranta).

Alkoholipolitiikkaan vaikuttaminen.

Kunnallispolitiikkaan vaikuttaminen.

”väärin”. Loikkaus faktatiedoista arvoihin ei ole oikeutettu.

Valistajana raittiustyöntekijä voi puhua terveiden elämäntapojen tai jonkin käyttäytymismuodon hyödyllisyydestä tai järkevyydestä seurausten kannalta. Tämä voi tapahtua vaikkapa nk. teknisten normien avulla: ”Jos haluat A:ta, sinun on tehtävä Y!” Eli jos haluat elää terveenä ja pitkään, niin sinun on lopetettava tupakointi. Professori Ilkka Niiniluodon mukaan teknisistä normeista ja arvo-oletuksista voidaan yhdessä johtaa ehdottomia normilauseita. Lauseista ”Jos haluat A:ta, sinun on tehtävä Y” ja ”X haluaa A:ta” seuraa: ”X:n on tehtävä Y!” (Niiniluoto 1986, 74). Näin toimien arvoista voidaan puhua raittiustyössä rationaalisella tavalla.

Taito-kanava merkitsee negatiivisten addiktioiden korvaamista positiivisilla vaihtoehdoilla (seurausten kannalta). Tanssikurssit, ilmaisutaidon kurssit, keskustelutilaisuudet, kerhot, toiminnot nuorisotiloissa jne. edustavat konkreettisesti tätä vaikutuskanavaa. Koko ”päihitteetmän vaihtoehtotoiminnan laaja kirjo” (Kirsi 1988, 54) kuuluu tähän osastoon.

Viimeinen vaikuttamiskanava ”yhteiskunnallinen vaikuttaminen” lieene selvä. Se edellyttää aktiivisuutta ja harkintakykyä. Valitettavasti raittiussväki ei kykene toimimaan kokonaisuutena, raivoraittiit terrorisoivat totaalisella rajoitus- ja kieltoajattelulla rationaalisten esitysten mahdollisuutta. Matti Piispa esittää oivan esimerkin raittiussväen typeryydestä artikkelissaan ”Onko raittiustyöstä mihinkään?” (1988, 144). Erittäin tärkeää olisi erottaa toisistaan kunnallinen raittiustyö ja raittiussjärjestö. Edellinen sektori on saanut kärsiä paljon jälkimmäisen kiihkoilusta.

Esittämäni realistinen käsitys raittiustyöstä seisoo tukevasti maanpinnalla. Se on konkretisoitavissa toisin kuin Maksimaisen pilvissä leijuva ”romanttisen raittiustyön teoria”. ”Päihtymyksen ilosanoman” omaksuminen ei ole mikään patenttilääke yksilöpsykologisiin, sosiaali-

psykologisiin ja sosiaalisiin ongelmiin. Täytyisi olla syntymähumalassa hyötyäkseen Maksimaisen patenttilääkkeestä.

Ero Teron ja minun ajatusten välillä on sama kuin ero uskovaisen ja ateistin välillä: edellinen uskoo illuusioihin sokeasti, jälkimmäinen hyväksyy todellisuuden sellaisena kuin se on ja luottaa sen hitaaseen kehittämiseen.

Kirjallisuus

Aurelius, Marcus: Itsetutkiskeluja. Porvoo—Helsinki: WSOY, 1953

Iljenkov, Evald: Opi ajattelemaan oikein. Helsinki: Tutkijaliitto & Kansan Sivistystyön Liitto, 1985

Kirsi, Tapio: Mikä on tämän päivän raittiusaate? Alkoholipolitiikka 53 (1988): 1, 52—54

Maksimainen, Tero: Kohti raittiustyön teoriaa. Alkoholipolitiikka 53 (1988): 3, 147—149

Niiniluoto, Ilkka: Tiedon asema informaatioyhteiskunnassa. Kanava 1986:2, 71—78

Piispa, Matti: Elintapojen muutos ja raittiustyö. Alkoholipolitiikka 53 (1988): 1, 51—52

Piispa, Matti: Onko raittiustyöstä mihinkään? Alkoholipolitiikka 53 (1988): 3, 139—145

Russell, Bertrand: Onnen valloittaminen. Jyväskylä: Gummerus, 1952.

Kari Saari

Ministeri panimoiden juoksupoikana?

Kansliaministeri Ilkka Kanerva on lehtitietojen mukaan karttanut turhaa ryppyotsaisuutta Ylä-Savon Nuorakauppakamarin järjestämissä olujaisissa Iisalmessa avatessaan juhlallisuudet. ”Kanerva tietää, miksi suomalaiset juovat: se on meidän geneissämme. Ministerin mielestä juoppous on perinnäinen ominaisuus, jota ei pidä paheksua; siinä on paljon hyvääkin. Kuumina kesäpäivinä yhden huurteisen kurkusta alas kumoaminen aiheuttaaakin lähes yli-inhimillisiä ihastuksen karjaisuja ynnä ähkäisyjä suorittajassaan...” Samaan tyyliin on Olvi koko kesän kisailuttanut lehtien lukijoita: ”kenellä hassumpi olvi-ilme, heh - heh...” Ryppyotsaisuuden sijasta onkin suosittu ryppyotsaisuutta. Juhlallisuudet sattuvat keskelle kuumaa kesää, jolloin oluen kulutus on noussut lähes neljänneksen, ja vuoteen, jolloin alkoholin kulutus ensimmäistä kertaa ylittää seitsemän litran rajan.

No niin, mitä sitten? Eivätkö kunnan ihmiset saa ikinä Suomessa elää niin kuin etelässä, ilman että heti on joku peräänkuuluttamassa ja napisemassa? Tuskin yksi puhe ketään vahingoittaa tai edes koko kesän jatkuva mainoskampanja (alkoholin mainoskielloista huolimatta). Se on vain hyvä esimerkki sellaisesta kaksoisstrategiasta, joka on erityisesti viime aikoina yhä useammin noussut esiin alkoholipoliittisessa keskustelussa. Sen mukaan suomalaiset voidaan toisaalta jakaa ihmisiin, joiden tulee saada lisää vapautta ja kulutusmahdollisuuksia, ja toisaalta pitäisi löytää yhä tehokkaampia (ja halvempia) keinoja ”pistää juopot kuriin”. Tätä asetelmaa arvosteli voimak-

kaasti suomalaisen päihdehuollon guru dosentti Lasse Murto jokin aika sitten. Hänen mukaansa juuri ”kaksosstrategia uusintaa entisestään jakoa A- ja B-kansalaisiin. Se on myös kaksinaismoralistinen; kunnon kansalaisiin pätee eri moraali kuin ongelmakäyttäjiin. Tätä ajattelutapaa on protestoitava erityisesti päihdehuollon näkökulmasta. On ainakin osin kohtuutonta samaan aikaan vaatia tehokkaampaa päihdeongelmien ja alkoholismien hoitoa ja ihmisen sosiaalisen ympäristön alkoholisoitua”. Ja Murrolla on myös ehdotus uudeksi strategiaksi: meidän tulisi voimakkaasti painottaa solidaarista kokonais-kulutuksen vähentämistä kaksinaismoralististen toiveiden ja pakkojen sijasta. Vastaavaa on esittänyt jo aiemmin Klaus Mäkelä, toinen tunnettu dosentti. ”Alkoholipoliitiikka on kohdistettava koko väestöön, ei yksittäiseen ongelmaiseen.”

Ikään kuin taustatueksi ja muistutukseksi kaikille olvi-juhlijoille ja heidän ministereilleen julkaisivat tutkijat Anja Koski-Jännes ja Jan Johansson Alkoholipoliitiikka-lehden numerossa 3/1988 artikkelin Mihin Suomessa retkahdetaan?. Siinä he erittelevät alkoholiongelmaisten tyypillisiä retkahdusten syitä ja päätyvät toteamaan jopa omaksikin hämmästyksekseen, miten paljon erityisesti miesten juomisen aloittamiseen vaikuttaa ulkoisten rajoitteiden heikkeneminen. Eli mitä alkoholimyönteisempi ilmapiiiri, seura tai ajankohta on, sitä pahemmin se asettaa koetteille yksilön hallintakyvyn ja myös hänen identiteettinsä ja yhteenkuuluvuudentunteensa, kun on päätettävä, ollako osa ”märkää” ympäristöä vai ”toisinaajatteli-ja”, joka kieltäytyy mukautumasta sen alkukantaisiin tapoihin. Olisikohan ministerillä tähän jokin tepsivä ”reseti”?

Leena Warsell

Ei vain käytännöllis-taloudellisuudella — kommentti Raimo Heiskaselle

Syystä Raimo Heiskanen (Alkoholipoliitiikka 3/88) moittii artikkeliamme liian suuren palan haukkaamisesta. Kokonaisvaltaisuus on sinänsä pätevä, mutta muodikas ja käytännössä vaikea näkökulma minkä tahansa ilmiön tarkasteluun. Heiskanen tarjoaakin pitäytymistä piilevästi vallitsevaan käytännöllis-taloudelliseen ihmiskuvaan. Myönteisesti tulkittuna se tarkoittanee 1) sitä, että ihmiskuva on tarkoituksenmukainen, kiinnittynyt niihin käytännön toimenpiteisiin, jotka ovat mahdollisia ns. virallisen päihdehuollon suorittaa, ja 2) sitä, että ihmiskuva on käsitteistöltään mahdollisimman ekonominen, kaiken turhan riisuva. Epäilemättä Heiskanen tarkoittaa kuitenkin jotain muuta.

Erityistä huomiota Heiskanen kiinnitti eksistentiaalin-termin hämäryyteen. Väitimme, että on olemassa erityinen eksistentiaalin taso, jolla alkoholismi ja siihen liittyvät asia koetaan, ja että toipumisen avain tai ydin on juuri eksistentiaalisella, kokemuksellisella tasolla tapahtuva muutos. Heiskanen väitti, että ne kokemukset, joiden olemme sanoneet olevan eksistentiaalisesti tulkitta-

vissa, ovat pikemminkin psykologisia tai sosiaalipsykologisia ilmiöitä.

Humaltumisesta voidaan puhua varmasti myös psykologisessa tai sosiaalipsykologisessa mielessä. Mutta tuota kokemusta voidaan yhtä oikeutetusti tarkastella myös kaikista niistä muista näkökulmista, joiden tarkoituksena on tutkia inhimillisiä ilmiöitä. Kaikki saavat osansa tästä kiehtovasta ilmiöstä, joka muovaa humaltuvan ja alkoholisoituvan elämää merkittävällä tavalla.

Tämä yksittäinen esimerkki osoittaa ehkä sen, että lähes kaikki erityistieteet ovat valideja lähtökohtia myös alkoholismiin ja alkoholiongelman tarkastelemiseen. Niitä voidaan tarkastella yhtä hyvin kansantaloudellisesti kuin teologisestikin — asettamatta tutkimusaloja paremmuusjärjestykseen. Toisaalta voimme myös väittää, että mikään näistä erilaisista ja ehkä yhteismitattomista tarkastelutavoista ei ammenna tyhjiin päihdeongelmaa. Jos näin näennäisesti tapahtuu, kyseessä lienee eräänlainen dogmatisointi, jonka lopputuloksena voimme puhua ”sociologismista”, ”psychologismista” tai ”teologismista”. Eri tutkimusalojen jumiutuminen ”tunnelivisiohinsa” on yksi syy siihen, miksi tieteellinen tutkimus on pystynyt niin kovin vähän auttamaan käytännön päihdetyöntekijöitä.

Tarvitsemme siis monitieteistä lähestymistapaa ja sen mukaista synteisinomaista kokonaiskuvaa, jotta voimme ymmärtää alkoholismia riittävästi. Kyetäksemme tekemään työtä asiakkaidemme tai potilaidemme kanssa tarvitsemme tuohon pirstaleiseen kokonaiskuvaan vielä ytimen, joka kokoaa palaset yhteen. Tutkimukselle alkoholismi on mielenkiintoinen ilmiö, johon voidaan liittää sinänsä päteviä mutta rajoittavia määreitä. Alkoholismi on ehkä vielä päihdetyöntekijällekkin mielenkiintoinen ilmiö, jota voidaan tarkastella ulkoikohtaisesti. Mutta alkoholistille itselleen se ei enää ole ilmiö vaan kimppu kokemuksia. Näiden kokemusten väitämme muodostavan ilmiön palaset yhteen kokoavan ytimen.

Kaikki inhimilliset kokemukset ovat kaiketi eksistentiaalisesti tulkittavissa ja ymmärrettävissä — nimittäin sillä ehdolla, että ne ovat juuri *inhimillisiä* kokemuksia. Ne muovaavat ihmisen tapaa olla olemassa, mieltää olemassaolonsa tai kieltää se. Ihmisen tavassa olla olemassa on paljon muutakin kuin psykologiaa ja sosiaalipsykologiaa, mikäli ihmistä ei käsitetä mekaanisesti. Alkoholistin psykologinen ja sosiaalipsykologinen kuntoisuus saattaa olla hyvä; siitä huolimatta hän voi ratketa ryyppäämään. Tällöin hänen tavassaan ajatella ja asennoitua itseensä ja elämänsä ei ole tapahtunut ratkaisevaa muutosta. Hänen sydämensä ja mielensä on enemmän alkoholistisen kuin raittiin elämäntavan puolella. Paljon riippuu siis tulkinnoista, joita alkoholisti antaa kokemuksilleen.

Eksistentiaalinen sydämen ja mielen taso on haaste meille ammatti-ihmisille. Se edellyttää oman itsemme kohtaamista ja jatkuvaa matkaa ihmisyyteemme, omaan eksistenssiimme. Se on löytöretki luonnolliseen terapeutisuuteemme. Siitä emme selviä muutamalla kurssilla; päinvastoin meidän on joskus jopa opittava pois jo oppi- maamme, mikäli mielimme kohdata toisen ihmisen sydämen ja mielen tasolla. Hoidon eksistentiaalisuus merkitsee 1) luotaantyöntävän ja harhaisen kaikkietävyyyden ja ammattiroolien tietoista riisumista sekä 2) professionaalisten välineidemme sellaista käyttöä, joka antaa tilaa